

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 10, Issue 2, June 2022, p. 64-78

Received	Reviewed	Published	Doi Number
21.04.2022	15.06.2022	30.06.2022	10.29228/ijlet.62103

A Hermeneutic Research On Yaşar Kemal's "To Crush The Serpent"

Deniz DEMİRKAN¹ & Dilek TOPRAK²

ABSTRACT

One of the most important and influential figures in Turkish literature, the novels of Yaşar Kemal have been translated into many languages around the world. He worked with Güzin Dino, his wife Thilda Kemal and Munevver Andaç on translations of their novels. In this study, the French translation of Yaşar Kemal's "To Crush The Serpent" will be analyzed. This novel was first translated into French by Münevver Andaç and Gallimard publishing house is still publishing this translation. Yaşar Kemal wrote this work in 1976 and its French translation was made in 1982. This novel, which has elements and similarities from Yaşar Kemal's life story, has an important place in Turkish literature. Later, the novel entered the world of cinema as a movie. In his novel titled "To Crush The Serpent", he talks about many epic stories, social problems and natural beauties of the Çukurova region in his own style. He often uses local idioms and talks about culture-specific people, topics and food. Such elements reveal that Yaşar Kemal's novels will be open to different interpretations. In this study, in which the original text and its French translation will be compared, the hermeneutic approach of George Steiner will be used. Within the framework of the hermeneutic approach, the difficulty of literary translation will be examined, the translator and the factors in the decision-making process will be discussed.

Key Words: Yaşar Kemal, to crush the serpent, hermeneutic motion, George Steiner.

Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" Eserinin Hermeneutik Döngü İle İncelenmesi

ÖZET

Türk edebiyatının önemli ve etkili isimlerinden biri olan Yaşar Kemal'in eserleri dünya çapında birçok dile çevrilmiştir. Yazar, eserlerinin çevirilerinde Güzin Dino, eşi Thilda Kemal ve Münevver Andaç ile çalışmıştır. Bu çalışmada, Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" adlı eserinin Fransızca çevirisinin analizi yapılacaktır. Bu eser ilk olarak Münevver Andaç tarafından Fransızcaya çevrilmiş ve Gallimard Yayınevi yayınlamış ve halen yayımlanmaktadır. Yaşar Kemal, bu eseri 1976 yılında yazmış ve Fransızca çevirisi 1982 yılında yapılmıştır. Kemal'in hayat hikâyesinden de unsurlar ve benzerlikler taşıyan bu eser, Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Eser, ilerleyen zamanlarda film olarak beyaz perde de yerini almıştır. Yazar, "Yılanı Öldürseler" adlı eserinde Çukurova bölgesinin birçok destansı hikâyesini, toplumsal sorunlarını ve doğal güzelliklerini kendi üslubuyla ele alır. Sık sık yerel deyimler kullanır ve kültüre özgü kişiler, konular ve yemekler hakkında konuşur. Bu tür unsurlar Yaşar Kemal'in eserlerinin farklı yorumlara açık olacağını ortaya koymaktadır. Kaynak metin ile Fransızca çevirisinin karşılaştırılacağı bu çalışmada George Steiner'in hermeneutik yaklaşımından yararlanılacaktır. Hermeneutik yaklaşım çerçevesinde edebi çevirinin zorluğu incelenecek, çevirmen ve karar verme sürecindeki etkenler tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yaşar Kemal, yılanı öldürseler, hermeneutik döngü, George Steiner.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Mersin Üniversitesi, ddemirkan@mersin.edu.tr, 0000-0002-1115-3411.

² torakdlk@gmail.com, 0000-0001-5501-6614.

Giriş

Dil; bulunduğu toplumun inançlarını, yaşayış biçimini, düşüncelerini, geleneklerini, felsefesini ve tarihini içeren bir unsurdur. Bu doğrultuda kültür de şekillenerek dilin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte çeviri olgusu sadece dilsel bir iletişim değil medeniyetlerinde buluşma noktası durumundadır. Hans Vermeer kültür tanımını; bir toplumun üyelerinin ve davranışlarının dayandığı normların, geleneklerin ve görüşlerin toplamı ve bu davranışların sonucunun toplamı olarak tanımlamaktadır (Reiß ve Vermeer'den akt. Gökgözoğlu, 2019: 42). Kaynak dilin ve hedef dilin içermekte olduğu farklı kültürleri de aktarma görevini edinen çevirmen iki kültürün de tüm unsurlarına hâkim olma bilincindedir. Bu unsurlardan bahsetmek gerekirse bunlar; ideoloji, toplumsal yapı ve düzen, dillerin yapısı, gelenekler ve göreneklerdir. Çevirmen farklı kültürleri birbirine ulaştırır ve H. Vermeer'in de belirttiği üzere çeviri, salt dilsel aktarımın ötesindedir. Bu tür unsurlarla yabancı metinlerde ve dolaylı olarak aktarılanlarda birçok noktayı anlamada ve aktarmada çevirmenin birçok zorlukla karşılaşması mümkündür. H. Vermeer iki kültürün karşılaşmasında; bir kültürden gelen metnin başka bir kültürde tanındığı zaman ve o kültür içerisinde yeni bir kabul gördüğü takdirde başarılı olacağından bahseder (a.g.m., 2019: 42). Her birey bulunduğu toplum içinde şekillenir ve düşünce yapısı da o şekilde oluşur. Dil, o kültürün hazinesinde yoğrularak, o kültürün şekillendirdiği bir düşünce tarzı olarak karşımıza çıkar:

Uluslar dillerini ve kültürlerini yüzyıllardır süregelen tecrübeleri sonucunda yoğurmuşlardır. Bu esnada dil ve kültür, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları bünyesine katarak zenginleşmiştir (Demirkan, 2020: 542).

Bireyin düşünceleri, davranışları ve algılama yetisi de o dilin bulunduğu kültürün içinde şekillendiği için bu durum dillere farklı karakterler vermektedir. Kaynak dilde bulunan metni erek dildeki çevirme eylemi iki dili de içeren bir durumdur. Kaynak dildeki metni aktarım sırasında zamansal unsurların olduğu gerçeği de bulunmaktadır. Bu noktada çevirmenin bulunduğu dönem ile metnin yazıldığı dönem haliyle farklı olmaktadır. Bu tarihsel ve kültürel değişimlerin de göz önünde bulundurularak çeviri eylemi gerçekleşmesi gerekmektedir. Her kültür ve evren kendi bakış açısını sunarken; bireylerin de kendi dünyalarını ve kişiliklerini içeren bir akıl yürütme ve düşünme biçimleri vardır. Kaynak metnin tüm yönlerinin aktarılması ile metin; zihni dillerle uğraşan bir kişi tarafından daha iyi algılanmaktadır ve okuyucu, kaynak metnin tüm bağlamına erişebilmektedir. Öte yandan farklı medeniyetleri anlamak ve onlarla iletişim kurmak kültürlerin incelenmesini de kapsamaktadır. Bu, diğer kültürlerden asıl kaynakların tercümesi ve bu tercümelerin yayılmasıyla kolaylaşır. Steiner, dil yeteneğinin insanın tanımlayıcı bir özelliği olduğunu ele alarak dilin fiziksel ve zihinsel yönlerinden bahseder. Dillerin ortak özelliklerinden biri, duyuşal deneyimlerimiz için güçlü araçlar olmalarıdır. Zamana bağlı olarak gelişen dil de zaman yaratıcısı olarak görülmektedir. İnsanlar sadece dil aracılığıyla bugüne olan bağlılıklarını bırakıp geleceğin şekillenmesi ve geçmişin yeniden inşasını gerçekleştirebilir.

Çeviribilimde çalışma alanları genişledikçe çeviri tanımlaması da çeşitlenmiştir. Berke Vardar'a göre çeviri şu şekilde tanımlanmaktadır:

Çeviri, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik. Çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden ekinsel değeri, içinde oluştuğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin

yararlanmasına sunan bir uğraş alanı. Uygarlıklar, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı (Vardar, 2001:107).

Çeviri farklı kültürlerin varlığı ile genişleyen ve çoğalan bir olgudur. Bu sayede toplumlar, iletişim temelinde çeviriye ihtiyaç duymaktadırlar. Yazınsal çeviri ile beraber ise daha kapsamlı ve olasılıkları genişleyen bir çeviri kavramı ortaya çıkar. Çünkü çeviri artık salt dilsel bir aktarımdan ayrılarak zorlu bir sürece girer. Çeviri eylemi ile yabancı bir dile ve kültüre aktarım gerçekleştirilerek; çevirmen bu aktarımı eksiksiz ve ifadeleri erek dilde bulma çabası içerisine girmektedir. Çevirmenin donanımı ve birikimi yetersiz kaldığı takdirde bazı ifadeleri kelimesi kelimesine aktarımı seçmek durumunda kalmaktadır. Bunun sonucunda çeviri metni sorunlu ve eksik bir görünüme bürünmektedir. Yeterli bir donanıma sahip çevirmen ise her iki kültürün düşünce ve dil yapısını, kültürel karşıtlıklarını, deyimlerini ve imgelemelerini başarılı aktarmaktadır. Böylece çeviri metinleri değil çeviriden daha fazlasını sunan metinler ortaya çıkmaktadır. Steiner'e göre çeviri, dil ve iletişim alanlarının temelini oluşturur ve anlamın statüsünü incelemek, çevirinin özünü ve sınırlarını incelemek anlamına gelir (1998: 558). Steiner'e göre her metnin kültürel ve tarihsel bir arka plana sahip olup "çevirmek anlamak"tır.³

Dil; bulunduğu toplumun inançlarını, yaşayış biçimini, düşüncelerini, geleneklerini, felsefesini ve tarihini içeren bir unsurdur. Bu doğrultuda kültür de şekillenerek dilin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte çeviri olgusu sadece dilsel bir iletişim değil medeniyetlerinde buluşma noktası durumundadır. Hans Vermeer kültür tanımını; bir toplumun üyelerinin ve davranışlarının dayandığı normların, geleneklerin ve görüşlerin toplamı ve bu davranışların sonucunun toplamı olarak tanımlamaktadır (Reiß ve Vermeer'den akt. Gökgözoğlu, 2019: 42). Kaynak dilin ve hedef dilin içermekte olduğu farklı kültürleri de aktarma görevini edinen çevirmen iki kültürün de tüm unsurlarına hâkim olma bilincindedir. Bu unsurlardan bahsetmek gerekirse bunlar; ideoloji, toplumsal yapı ve düzen, dillerin yapısı, gelenekler ve göreneklerdir. Çevirmen farklı kültürleri birbirine ulaştırır ve H. Vermeer'in de belirttiği üzere çeviri, salt dilsel aktarımın ötesindedir. Bu tür unsurlarla yabancı metinlerde ve dolaylı olarak aktarılanlarda birçok noktayı anlamada ve aktarmada çevirmenin birçok zorlukla karşılaşması mümkündür. H. Vermeer iki kültürün karşılaşmasında; bir kültürden gelen metnin başka bir kültürde tanındığı zaman ve o kültür içerisinde yeni bir kabul gördüğü takdirde başarılı olacağından bahseder (a.g.m., 2019: 42). Her birey bulunduğu toplum içinde şekillenir ve düşünce yapısı da o şekilde oluşur. Dil, o kültürün hazinesinde yoğrularak, o kültürün şekillendirdiği bir düşünce tarzı olarak karşımıza çıkar:

Uluslar dillerini ve kültürlerini yüzyıllardır süregelen tecrübeleri sonucunda yoğurmuşlardır. Bu esnada dil ve kültür, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları bünyesine katarak zenginleşmiştir (Demirkan, 2020: 542).

Bireyin düşünceleri, davranışları ve algılama yetisi de o dilin bulunduğu kültürün içinde şekillendiği için bu durum dillere farklı karakterler vermektedir. Kaynak dilde bulunan metni erek dildeki çevirme eylemi iki dili de içeren bir durumdur. Kaynak dildeki metni aktarım sırasında zamansal unsurların olduğu gerçeği de bulunmaktadır. Bu noktada çevirmenin bulunduğu dönem ile metnin yazıldığı dönem haliyle farklı olmaktadır. Bu tarihsel ve kültürel değişimlerin de göz önünde bulundurularak çeviri eylemi gerçekleşmesi gerekmektedir. Her kültür ve evren kendi bakış açısını

sunarken; bireylerin de kendi dünyalarını ve kişiliklerini içeren bir akıl yürütme ve düşünme biçimleri vardır. Kaynak metnin tüm yönlerinin aktarılması ile metin; zihni dillerle uğraşan bir kişi tarafından daha iyi algılanmaktadır ve okuyucu, kaynak metnin tüm bağlamına erişebilmektedir. Öte yandan farklı medeniyetleri anlamak ve onlarla iletişim kurmak kültürlerin incelenmesini de kapsamaktadır. Bu, diğer kültürlerden asıl kaynakların tercümesi ve bu tercümelemlerin yayılmasıyla kolaylaşır. Steiner, dil yeteneğinin insanın tanımlayıcı bir özelliği olduğunu ele alarak dilin fiziksel ve zihinsel yönlerinden bahseder. Dillerin ortak özelliklerinden biri, duyuşal deneyimlerimiz için güçlü araçlar olmalarıdır. Zamana bağlı olarak gelişen dil de zaman yaratıcısı olarak görülmektedir. İnsanlar sadece dil aracılığıyla bugüne olan bağlılıklarını bırakıp geleceğin şekillenmesi ve geçmişin yeniden inşasını gerçekleştirebilir.

Çeviribilimde çalışma alanları genişledikçe çeviri tanımlaması da çeşitlenmiştir. Berke Vardar'a göre çeviri şu şekilde tanımlanmaktadır:

Çeviri, bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik. Çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden ekinsel değeri, içinde bulunduğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan bir uğraş alanı. Uygarlıklar, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı (Vardar, 2001:107).

Çeviri farklı kültürlerin varlığı ile genişleyen ve çoğalan bir olgudur. Bu sayede toplumlar, iletişim temelinde çeviriye ihtiyaç duymaktadırlar. Yazınsal çeviri ile beraber ise daha kapsamlı ve olasılıkları genişleyen bir çeviri kavramı ortaya çıkar. Çünkü çeviri artık salt dilsel bir aktarımdan ayrılarak zorlu bir sürece girer. Çeviri eylemi ile yabancı bir dile ve kültüre aktarım gerçekleştirilerek; çevirmen bu aktarımı eksiksiz ve ifadeleri erek dilde bulma çabası içerisine girmektedir. Çevirmenin donanımı ve birikimi yetersiz kaldığı takdirde bazı ifadeleri kelimesi kelimesine aktarımı seçmek durumunda kalmaktadır. Bunun sonucunda çeviri metni sorunlu ve eksik bir görünüme bürünmektedir. Yeterli bir donanıma sahip çevirmen ise her iki kültürün düşünce ve dil yapısını, kültürel karşıtlıklarını, deyimlerini ve imgelemelerini başarılı aktarmaktadır. Böylece çeviri metinleri değil çeviriden daha fazlasını sunan metinler ortaya çıkmaktadır. Steiner'e göre çeviri, dil ve iletişim alanlarının temelini oluşturur ve anlamın statüsünü incelemek, çevirinin özünü ve sınırlarını incelemek anlamına gelir (1998: 558). Steiner'e göre her metnin kültürel ve tarihsel bir arka plana sahip olup "çevirmek anlamak"tır.⁴

Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın amacı, Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" eseri ve bu eserin Münevver Andaç tarafından 1982 yılında Fransızcaya yapılan "Tu écraseras le serpent" çevirisinin Steiner'in Hermeneutik Hareket çerçevesinde incelenmesidir. Kaynak ve erek metin karşılaştırılması yapılarak bu sayede çevirmen, çeviri süreci ve yorumlama konuları irdelenmektedir. Bu bağlamda Steiner'in kendi geliştirdiği dört aşamalı Hermeneutik Hareket bu çalışmanın temelini oluşturur.

Türk edebiyatında birçok eser Fransızcaya çevrilmiştir. İlk olarak 1960'lı yıllarda Nazım Hikmet Ran ve Yaşar Kemal'in eserleri Fransızca diline kazandırılır. Yaşar Kemal'in eserleri büyük çapta ilgi görerek ödüller kazanmıştır. Yazarın her romanının Türk edebiyatında önemli bir yeri vardır ve

Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilen ilk Türk yazarıdır. Diğer adıyla Kemal Sadık Gökçeli daha küçük yaşlarda yaşadığı memlekette ismini duyurur. Şiir yazar ve halk şairleri ile atışarak sosyal hayatı, kültürünü, doğayı ve Çukurova'yı kendi üslubuyla anlatmaya başlar. Yaşar Kemal, romanlarında köylüleri "olduğu gibi" göstermiş, yaşantısına ve tanıklığına bağlı kalmış, gerçeklikten sapmamıştır ve Türk köylüsünü "olduğu gibi" tanımak için tek kaynağın onun romanları olduğu belirtilir (Naci, 2008: 8). Köy romancılığının mihenk taşı olarak görülen Yaşar Kemal, çoğu zamanda Homeros adabı ile destanların anlatıcısıdır. Timour Muhidine, Yaşar Kemal'in edebi kişiliği ve anlatım tarzı üzerine yaptığı incelemesinde şu cümlelere yer verir:

Yaşar Kemal'in dili eşsiz özellikler sunar. Konuşma dilini tüm olanaklarıyla geniş bir yelpazede kullanır: Yinelemeler, eşesli sözcükler, yerel deyimler (çoğu kez atasözleri ya da türkülerden esinlenen), bu ses ve anlam alacası Türk yaşamının özüne öylesine bağlıdır ki, çoğu kez çeviri edinimini güç durumunda bırakır (Muhidine, 1998: 102).

Yazınsal yapıtlarda karşımıza çıkan bu gibi etkenlerde, Yaşar Kemal'in eserlerinin her okuyucu tarafından farklı yorumlanacak olması çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Yaşar Kemal doğayı tasvir etmekteki başarısını, sözlü dilin yazı diline aktarılmasında da gösterir. Homeros'a olan ilgisi nedeniyle anlatım ve üslubu, çoğu zaman Homeros'u andırır. Sosyal yaşamı ve bulunduğu yöreleri anlatırken sık sık mitolojik unsurlara başvurur. Yaşar Kemal'i anlamak için onu etkilediği isimler, dil ve üslup özellikleri gibi birçok unsuru göz önünde bulundurmak gerekir. Çukurova'daki yerel kelimeler, ağızlar ve dilleri göz ardı ederek hareket etmek Yaşar Kemal'i anlamayı da güç kılar. Onun kaleminde Toros dağları tıpkı bir ressamın fırçası gibi resmedilir. Bütün bunları yaparken toplulukta anlatılan küçük bir masaldan, hikâye ve destanlara kadar geniş kültürel bir birikimden de yararlanır. Üretim biçimleri ve üretim araçları, ilk olarak, aristokratlar yani toprak ağaları tarafından kullanılırken, daha sonra burjuvazinin gelişmesiyle sanayileşen ve dolayısıyla ortaya çıkan burjuva sınıfının ve toprak ağası sınıfının mücadelelerini ve çatışmalarını aktarır. Bunu yaparken bireyin psikolojik kaygıları ile birlikte bireyi merkeze taşır. Güzin Dino, bu durumu şu şekilde açıklar:

Yaşar Kemal'in romanları genellikle Çukurova ya da Toros dağlarında geçer, son derece geniş boyutlu bir sorunsalı içerir: Kendisi, ansızın kapitalist modern döneme geçmiş, yeni toprak sahipleri, doğanın yok edilmesi, Doğu ve Batı şoku, eski ve yeni söylenceler, ideolojilerin çarpışması, tüm bir dünyanın değişimi gibi yeni durumların karşısında bulan eskiye bağlı bir köy toplumunun geçirdiği dönüşümleri anlatır (Dino, 1998: 46).

Yeri geldiğinde Yaşar Kemal'in kullandığı dili o bölgede yaşayan insanlar da zor algılar. Bunun nedeni ise dilin zaman içerisinde değişime uğramasıdır. Tüm bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda yorumlayıcı bir yaklaşımla esere odaklanıldığında, her okuyucu o esere kendi yorumu ve algısı ile yaklaşacaktır. Çevirmen yazar olduğu kadar, aynı zamanda okur olarak da bir kimlik kazanır. Kısacası kendi birikimi, dünya görüşü ve kendine has algısı ile esere yaklaşır. Kaynak ve erek metin karşılaştırılması yapılarak bu çalışmanın yöntemi oluşturulur. Bu sayede çevirmen, çeviri süreci ve yorumlama konuları irdelenmektedir. Bu bağlamda George Steiner'in kendi geliştirdiği dört aşamalı Hermeneutik Hareket bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturur.

Çeviri ve hermeneutik

Hermeneutik kavramı ilk olarak 1600'lü yıllarda Johann Conrad Dannhauser tarafından tanıtılır, başlangıçta bir teoloji dalı olarak ortaya çıkar ve daha sonra filoloji ve hukuk gibi alanlarda kullanılan

bir kavram haline gelir (Toprak, 2016: 12). İlerleyen dönemlerde bilimsel ve felsefi hermeneutik gibi alanlara ayrılır.

“Hermeneutik” sözcüğü Grekçe “hermeneuein” sözcüğünden gelir ve “bildirme”, “çevirme”, “açıklama” vb. anlamlara sahiptir (Özlem, 2012:256). Richard E. Palmer; bu kavramın Yunancada bir fiil olan “yorumlamak” olarak çevrilen hermêneuein’den, isim olarak ise “yorum” anlamına gelen “hermêneia”dan geldiğini dile getirir (Palmer, 2008: 39). “Tanrının habercisi” olarak bilinen Hermes, tanrının mesajlarını insanlara taşımakla görevlidir. Lakin tanrının sözlerini doğrudan aktaramayacağını bilerek, mesajları insanların anlayacağı bir şekilde aktarır. Hermes’in mesajları yorumlayarak aktarması ile hermeneutiğin doğduğu söylenir. Tanrının sözlerinin açıklanması ve aktarılması Hermes’in görevi olduğu için Hermes bir tür çevirmen ya da aktarıcı olarak gözlemlenir. Palmer'a göre Hermes'in insan anlayışının ötesindeki bir şeyi insan zekâsının anlayabileceği bir şeye dönüştürme işleviyle anılması manidardır (Palmer, 2008: 40). Palmer, Hermes’e olan ihtiyacı ve bu dönüştürme işlevini şu cümleleri ile daha net ortaya koyar:

Tercüme esnasında kişi, gramer, tarih ve diğer araçlardan istifade ile metnin manasını bir araya getirmeye ve antik bir metnin şifresini çözmeye yönelmekle karşı karşıya gelir. Ancak, daha öncede söylediğimiz gibi bu araçlar herhangi bir dilsel metinde ve hatta kendi dilimizde yazılmış bir metin ile karşılaşma anında kullanılan faktörlerin formüleştirmesiyle aynıdır. Daima iki dünya mevcuttur, metnin dünyası ve okuyanın dünyası ve buna bağlı olarak da birisini diğerine ‘tercüme’ etmesi için Hermes’e ihtiyaç vardır (Palmer, 2008: 62).

Hermes’e duyulan ihtiyaç aslında en kabul edilir anlamı aramak ve ona ulaşmak ile ilgilidir. Tarihsel sürece bakıldığında hermeneutik en başından beri dil ile bir ilişkisi içerisindedir. Hermeneutik, dili bir araç olarak kullanır ve bu doğrultuda da hermeneutiğin yorumlama, anlam ve çeviri ile ilişkisi öne çıkar (Toprak, 2016: 12-13).

Çeviri ve felsefe bir şeyi anlamlandırma ve düşünme yönelimlerindedir. Çünkü insanlar bilgi edinmeye ihtiyaç duyarlar. Bir toplumun ilerlemesi dil ile ilişkilidir. Çünkü dil, insanlar arası iletişimi sağlayan mucizevi bir güce sahiptir. Toplumların kültürü, örf ve adetlerinde ve yaşam biçimlerinde dillerin etkisi damgasını vurur (Demirkan, 2020:509). Toplum ve gelenekleri dil birleştirir. İletişimi zaman zaman zorlu kılan da dildir. Babil söylencesinde olduğu üzere insanlar bir kule inşa ederek Tanrıya ulaşmak ister. Kule; insanların ortak dili sayesinde iletişimi sorunsuz kılar. Tanrıya göre bu bir başkaldırma olarak gözükmektedir. Tanrı kulenin inşasını engelleyerek insanların dil birliğini de bozar. Babil şehrinin seçilmesine yönelik Faruk Yücel düşüncelerini şu sözlerle ifade eder:

...Babil sözcüğünün etimolojik anlamını çözümlmek ve bunu çeviri olgusu ile bağdaştırmak gerekir. Karmaşa anlamına gelen ‘Babil’in dillerin doğduğu yer olması ve Tanrı’nın burada insanları cezalandırarak, onların dil birliğini bozması, bir rastlantı olarak kabul edilemez (Yücel, 2016: 13).

Çeviribilimin ve yorumbilimin etkileşimi F. Schleiermacher ile başlamaktadır. Çeviribilim çalışmalarında yorumbilim çalışmaları 1970’de başlayarak bir hız kazanır. Jean René Ladamiral, Holger Siever, Fritz Paepcke, Radegundis Stolze ve Steiner gibi isimler yorumbilim üzerine kuramlar ve çalışmalar ortaya koyar. Gerge Steiner, dil yeteneğinin insanın tanımlayıcı bir özelliği olduğunu, dilin fiziksel ve zihinsel yönleri bulunduğuna değinir. Diller aslında duyu deneyimlerimizin bir aracı konumundadır. Dil zamanı şekillendirerek geleceğe yön vererek geçmiş ve geleceğin dengesini kurar.

Hermeneutik en genel tabiri ile “anlama” ulaşma çabası içerisinde. Palmer’in de belirttiği üzere hermeneutik her zaman dil ile ilişki içerisinde. Hermeneutiğin en başından beri dil ile ilişkisi vardır, ancak dili bir araç olarak kullanır ve yorumlama, anlam ve çeviri ile ilişkisi öne çıkar (Toprak, 2016: 12-13). Tercüme bir nevi şifreyi çözmek ve kırmak anlamına da gelir. Her türlü iletişimde çevirinin ve çeviri eyleminin yer aldığını ifade eden Steiner, çeviri kavramına yaklaşımını şöyle dile getirir:

Babil’den sonra, çevirinin her iletişim eyleminde, en geniş semiyotik anlamda ya da daha belirgin olarak sözlü alışverişlerde olsun, her bir anlam tarzının yayılması ve algılanmasında biçimsel ve pragmatik olarak örtük olduğunu varsayar. Anlamak, deşifre etmektir. Anlamı duymak, çevirmektir (Steiner: 1998: 17).

Steiner, burada her türlü anlama sürecinde ve iletişim esnasında çevirinin ve çeviri eyleminin etkinliğine dikkat çeker. Steiner, Aziz Jerome’dan yaptığı alıntı ile çeviriyi; “bir kodu 'kırarız': deşifre bozulur, kabuğu parçalanır ve hayati katmanları soyulur.” şeklinde tanımlar (Steiner, 1998:405). Çeviri anlamı keşfetme yolunda bir araç niteliğindedir. Her yorum en kabul edilebilir anlama erişimde bir yöntem olarak karşımıza çıkar.

George Steiner, dört aşamalı hermeneutik hareketi sosyolojik ve psikolojik yönleri de içeren dört aşamalı bir döngü çerçevesinde ele alınmaktadır:

- Güven Atılımı (une élan de confiance)
- Söküp çıkarmanın, başka bir yere taşımının saldırganlığı (agression de l’incursion, de l’extraction)
- Kelimenin tam anlamına dâhil etme (incorporation au sens fort du terme)
- Dengeyi yeniden yaratan karşılıklık (une réciprocité qui recrée l’équilibre)

Güven atılımı

Hermeneutik hareketin ilk döngüsü olarak güven atılımı, çevirmenin metne duyduğu güven ile başlar. Çevirmenin inancı metnin çevrilmeye ve anlamaya değer bir metin olduğu ile ilişkilidir. Çevirmen bu doğrultuda metne yaklaşabilir ve metne kendini bırakabilir. Çevirmen ilk aşamada bu güveni sağlamazsa ortaya çıkan üründe karışıklık ve düzensizlik meydana gelecektir. Bu güven sayesinde kendi çalışma standartını belirler ve ortaya etkili bir çeviri ürünü koyar. Steiner, bu güven yatırımıyla, anlamı veya mesajı olmayan sözlü veya yazılı metinlerin tercüme edilemeyeceği sonucuna varır (Steiner, 1998: 404). Steiner, kelimelerin bir gün bir şey ifade etme zorluğundan kurtulup boş kalacağı düşüncesinde Kabalistik bir yaklaşım görür. Bu yaklaşıma göre “her şey” aynı zamanda “hiçbir şey” anlamına gelebilir.

Bir çevirmenin çevireceği metin ile kurduğu bağ, metni benimsemesi ve dahi kaynak metne sadakati, çeviri esnasında el alacağı yöntem, ortaya çıkacak erek metnin içinde dil- kültür bağlarının korunması bu aşamada oluşur. Çevirmenin kaynak metni çevirme sürecinde kaynak metne heyecan duyması, metne çekilmesi, metni özümsemesi temel koşuldur. Bu da çevirmen ve metin arasında oluşacak güven bağı aşamasını filizlemektedir. Çevirmen güven bağı oluşturduğu metni ve kültürünü daha iyi özümsemektedir. Bu durum çeviri sürecinde oluşacak sorunları ortadan kaldırır.

Yaşar Kemal eserlerinin çevirmesinde birçok çevirmenle görüşür. Yaşar Kemal’in eşi Thilda Serrero Türkçe, İspanyolca, Fransızca ve İngilizceye hâkim biridir ve bu konuda Yaşar Kemal’e destek verir. Eşinin ölümünün ardından, çevirmenler konusunda zorluklar ile karşılaşır. Yaşar Kemal, daha

sonraları Güzin Dino ve Münevver Andaç ile çalışır. Münevver Andaç kendisine gelen çeviriyi kabul ederek ilk güven adımını atmış olur. Andaç'ın birçok eserde yaptığı çeviriler ile katkısı olur. Münevver Andaç'ın çevrilmeye geçecek bir şeyler olduğunu fark ettiği söylenebilir. Yazarın ve metnin olası zorluklarını anlayarak çeviri eylemini gerçekleştirir. Bu eserlerin çevirisinde yazarın diğer eserleri ile olan metinler arası bağlamını ve eserlerde öne çıkan kültürel, tarihsel ve dil özellikleri gibi birçok zorluğa dikkat eder. Andaç, kaynak metnin sadakati ile bir çeviri süreci ortaya koymaktadır. Bu da güveni sağlamak için yazar ve çevirmen arasında bir güven bağı kurulması önemlidir. Çünkü Yaşar Kemal'in eserlerinde öne çıkan ve konusunu oluşturan destanlar, söylenceler ve halk hikâyeleri gibi temalar önemli hususlardır. Yorumbilimsel döngü ile burada, metindeki bütün ve parça ilişkisine dikkat çekilmektedir.

Her metin, kendi yorumlama yöntemini sunarak kendi yorumbilimsel döngüsünü gerçekleştirir. Her çevirmen metne yaklaşırken metne kendi birikimi doğrultusunda hareket eder. Metinler bu durumda farklı yorumlara açıktır. Çevirmen ya da yorumcu çeviride doğru olana değil, tutarlı olana dikkat etmektedir. Yaşar Kemal'in eserlerinde tercih ettiği yerel ağıza veya Çukurova yöresine ait sıkça kullanmış olduğu ifadeler gibi kaynak metinde önemli hususlar bulunmaktadır. Konuşma diline özgü kelimeleri eserlerinde yazı diline aktarmak Yaşar Kemal'in kalemini ortaya koymaktadır. Ele aldığı yöreye ait ağız, şive ve konuşma üslubu eserlerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ağa-maraba, güzellikleriyle destansı olan kadınlar, dedeler, kahramanlar, eşkıyalar, yaşlılar, çocuklar, iyi-kötü dengeleri ve ayrıntılı doğa tasvirleri gibi motifler bunlara örnek sayılmaktadır.

Münevver Andaç'ın yaptığı çevirilerden örnekleri incelemek gerekirse bu tür unsurlara şu şekilde örneklendirebiliriz:

Örnek 1:

Hasan hep kayalıkların kokusunu anımsar. Bir de bir geceyi, karanlığı, karanlıkta barut kokusunu... Barut kokusu ovada, toprakta başkadır, gecede kayalıklarda başkadır... Gece barut kokuyordu. Gecede, çok uzakta uzuuuuuun yankılanan kurşun sesleri, cıv cıv cıv... Cııııv, diye gecede yankılanıyordu (Kemal, 2020: 8).

Hasan se souvient de l'odeur des rochers, Il se souvient aussi d'une nuit obscure, et dans les ténèbres, de l'odeur de la poudre. Une odeur qui n'est pas la même dans la plaine en plein jour, et la nuit dans les rochers. La nuit sentait la poudre. Au loin, très loin, on entendait siffler des balles, leurs échos résonnaient dans la nuit, djivvv, djivv... (Kemal, 1982: 11).

Bu örnekte; Münevver Andaç yansıma sözcüklerin Fransızca çevirisinde benzer şekilde ele alarak erek kültürde koruyan bir çeviri ortaya koyar. Yaşar Kemal'in barut kokusunu anlatırken yaptığı betimlemeyi "güpegündüz ovada ve geceleri kayalarda aynı olmayan bir koku" şeklinde ifade etmektedir. Yansıyan seslere dikkat ederek anadildeki ses ve formu aynı şekilde korunması başarılıdır. Türkçede verilen eksiltili cümle yapısı ise korunarak metne bağlı kalınır. Çevirmenin yorumu metinde ortaya koyulan ifadeyi farklılaştırmamaktadır. Öznel alımlama ile yorumlayıcı yaklaşımı yansıtan bir yaklaşım ortaya konmaktadır.

Örnek 2:

Ortada büyük bir sini duruyor, üstünde koskocaman bir bakır tasta tarhana çorbası tütüyordu. Tarhana çorbasına nane kokusu karışmıştı. Tulum peyniri, tereyağı, bal da vardı. Hasanı buyur ettiler (Kemal, 2020: 66).

...le petit déjeuner était servi sur un grand plateau, l'odeur de la soupe au yoghourt se mêlait à celui de la menthe fraîche, il y avait aussi du fromage de brebis, du beurre et du miel. (Kemal, 1982: 97).

Her iki örnekte de “tarhana çorbası” ifadesini dipnot belirtmeyerek erek kültüre çorba anlamına gelen “la soupe” ifadesi ile aktarılır. Her kültürün kendine ve kültürüne özgü yeme alışkanlıkları vardır. Örneğin, Fransız kültüründe kahvaltıda kruvasan ve kahve kültürü bulunurken, Çukurova kültüründe kahvaltıda çorba sunumu bulunmaktadır. Türk kültüründe dahi çeşitli bölgelerde farklı kahvaltı kültürleri gözlemlenir. Bu unsuru kaynak metinde aktarırken, çevirmenin bazı yollara başvurmasını gerekmektedir. Alıcı metin okuyucusu da kaynak metnin okuyucusu gibi metni benimseyebilmesi adına bu durum göze çarpmaktadır. Dipnotlar ve açıklamalar ile ortaya açıklamalı bir görünüme kavuşma durumuna sahiptir. Alain Bosquet ile yaptığı röportajı sırasında Yaşar Kemal’e dil açısından aktarımları sırasında kökenleri ile bağlantısını düşünüp düşünmediği konusunda bir konuşma gerçekleştirilir. Yaşar Kemal etkilendiği ve yol göstericisi gördüğü isimlerden de bahsederken Nazım Hikmet, Dadaloğlu, Karacaoğlan, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal gibi isimlere değinir. Batı edebiyatına yönelen ilgisi doğrultusunda Balzac, Dostoyevski, Tolstoy, Çehov ve Stendal gibi isimler ilgi alanına girer. Çok yönlü okuma hissine sahip Yaşar Kemal’i her yönü ile güven duygusu sağlanması için aslında onun ilgi alanında bulunan isimleri de ele almak gerekmektedir. Bu sayede ilgili metinlerin metinlerarasılık bağlamı açısından da incelemeye alınarak çevirmen, güven aşamasında çeviri süreci boyunca çalışmaları tüm bağlamlarıyla ele alabilmektedir. Bu durum metinsel alanlara yönelik yaklaşımı gözler önüne sermektedir.

Saldırganlık

Hermeneutik hareketin ikinci aşamasında kaynak metne güvenden sonra çevirmen kapalı ya da örtük olan tüm anlamı fethedici bir hareketle keşfetme çabasıdadır. Bu aşamada ise Hegel ve Heidegger’den ilham alır. Bu aşamada Hegelci görüş olan tüm bilgi ediniminin saldırgan olduğu fikrini vardır. Tüm yorumu keşfetmek için Hegel ve Heidegger’den ilham alır:

Tercüman bir saldırı ve çıkarma aşamasına girer. İlgili analiz, zihinlere bir eylem olarak anlayışı empoze eden Heidegger’e aittir, pasaj, tanım gereği ilhak ve dolayısıyla şiddettir....Da-sein, "orada bulunan şey", "orada olduğu için var olmayan şey", ancak anlaşıldığında, yani tercüme edildiğinde özgün olana ulaşır (Steiner, 1998: 404-405).

Çevirideki bu aşama bir istila, saldırganlık ve işgal durumunu çağırıştır. Anlama erişmek için gerekirse söküp çıkarmak gerekmektedir. Bu aşamada metne saldırma girişiminde bulunan çevirmen, yorumu keşfetmeye çıkmaktadır. Orada bulunan yoruma erişmek için bir çeviri süreci başlatır. Yorumbilimin temelinde olduğu gibi en uygun ve tutarlı yoruma ulaşmak ve bunu alıcı dile getirmek önemlidir. Çevirmen, çeviri söz konusu olduğunda, anlama eğilimini, kendi yorumsal düzenine sokma eğilimindedir. Bu nedenle anlama eylemi şiddet ve saldırganlık içermektedir. Bu durumlar söz konusu olduğunda Münevver Andaç’ın eseri tüm bağlamları ile ele almasına dikkat eder. Metnin eski anlamlarını yeniden kurma ve yeniden yapılandırma aşaması alıcı dilde inşa edilmeye başlar. Andaç bu doğrultuda çeviride karşılaşılabileceği sorunları en aza düzeye indirmeye gayretindedir. Andaç kitabın isminin Fransızcaya çevirisinde “Tu écraseras le serpent” ifadesini tercih eder. “Yılanı

öldürseler” bir istek içerirken Fransızcasında da “yılanı ezeceksin” olarak aktararak kendi yorumunu dâhil eder. Çevirmenin örtük anlamları ortaya çıkarması için metnin içine girmesi kaçınılmazdır. Bu unsur örnek erek metinde şu şekilde gözlemlenir:

Örnek 3:

Dudakları büzüşmüştü. Uzun inceydi. Güçlü çenesi inatçıydı. Oğlu vurulduğundan bu yana kara başörtüsü bağlıyordu. Saçları kınalıydı, kırmızı bir parlaklık taşıyordu kara başörtüsünün altından. Elinde kalın kamıştan sopası vardı. (Kemal, 2020: 32).

Brusquement, elle surgit devant lui, le visage fripé, les lèvres plissées. Une longue femme très mince au menton obstiné. Depuis la mort de son fils, elle se coiffait d'un fichu noir qui laissait transparaître l'éclat rougeâtre de ses cheveux teints au henné. (Kemal, 1982: 47).

Bu örnekte Türk kültüründe yas sırasında başa takılan "kara başörtüsü" alıcı kültüre "siyah başörtüsü/fular" olarak aktarılmıştır. Her kültüre göre değişen kültürel unsurlar burada aktarım sırasında bir takım zorluklara sebep olabilir. Yas törenlerinde oluşabilecek farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda çevirmen burada tercih ettiği ifade ile en kabul edilir anlama ulaşma çabasını gerçekleştirir. Siyah başörtüsü şeklinde aktarımı ile yaşanan yas durumunu vermeye çalışılmıştır. Bir diğer örnekte ise; “rougeâtre” ifadesi “kızılımsı, kızılımtırak” anlamını verirken asıl anlamı olan “kına” ifadesini verememiştir. Buradaki kayıp dipnot yardımları ile giderilmek yerine olduğu gibi bırakılmıştır. Kına ifadesinin Türk kültüründe çağrıştırdığı anlamı tam anlamıyla veremediği gözlemlenir. Metindeki anlama erişmek çevirmenin yapmış olduğu saldırı ile erek metninde kayıplar gözlemlenmektedir. Çevirmen kültüre özgü kavramları aktarımını sağlarken kaynak ve alıcı metinlerin birbirinden farklılaşmasını önleyememektedir. Metin bu nedenle bu aşamada aslında farklılıklar kazanmış ve istila sonucu metinde dengesizlikler söz konusudur.

Dâhil etme

Hermeneutik hareketin üçüncü aşaması dâhil etmede, fethederek ele geçirilmiş olan metin dengeden yoksun kalarak zarar görür. Çevirmen bu aşamada önceki aşamaya göre daha saldırgan bir konuma geçer. Çünkü kazandığı ve fethettiği ganimetle eve geri dönmüştür. (Guidère, 2008: 49). Bu yüzden de Steiner'e göre; ne tür bir çeviri tekniği uygulanırsa uygulansın, ithalat sürecinde kaynak yapının doğası değiştirebilir veya yeniden konumlandırabilir (1998: 406). Kaynak metindeki anlam ve biçim, hedef dile tamamen uyum sağlamaktadır veya hedef dile aktarıldığında yabancı kalmaktadır. Steiner, 18. yy Fransız neo-klasik döneme ait yazınsal modellerin Romantik dönemde reddedilmesini bu aşamada örnek olarak verir (Steiner, 1998: 387). Bu aşamada, saldırganlıkla ele geçirilmiş olan metin ya da Steiner'in ifadesi ile “ganimet” dengeden yoksundur ve zarar görmüştür. Kaynak dilde elde edilen yerel değerler erek dilde özümsemeli veya asimile edilmesi gereklidir. Bu aşama ise Guidère'e göre; bir öncekinden daha agresiftir, çünkü çevirmen eve fethedilen ganimetle diğer bir deyişle nazikçe çıkardığı ve taşıdığı anlam ile geri döner (Guidère, 2008: 49). Önceki aşamalarda elde etmiş olduğu anlam ile çevirmen iki farklı dili bir araya getirme bilincini taşır. Bu birleşme ise ancak yerel dili kullanarak diğer kültürdeki anlamı ve biçimi ithal ederek mümkün olmaktadır. Edebi sitemler içerisinde gerçekleşen bu durum bir diğer kuram Çoğul Dizgede de gözlemlenir. İtamar Even-Zohar tarafından sunulan bu kuram; çeviri ürününe odaklanan ve erek kültürdeki sosyo-kültürel yansımaları yansıtan devingen bir kuramdır.

Steiner, çevirinin risklerine değinerek, toplumların tam olarak benimsemedikleri asimilasyon nedeniyle kendi kimliklerine olan inançlarını, kültürlerini kaybedebileceklerinden bahsetmektedir. Yerlilerin uçakların bıraktığı mallara ve kargo gemisine tapan Yeni Gine örneğini bu duruma örnek olarak belirtir. Mathieu Guidère çeviri, bu aşamada bırakıldığı zaman yabancı kökenli tüm izleri silen "asimile edici çeviriler" ortaya çıkabileceğinden bahseder.

Türkçenin ses yapısı, çok anlamlılığı ve kelimelerin taşıyabileceği farklı bağlamlar ve anlamlar gibi birçok zorlu etken bu süreçte daha çok göze çarpar. Çünkü Yaşar Kemal'in kullanmış olduğu dilsel yapılar sözlü kültürün bir yansımasıdır. Altan Gökalp; "Yaşar Kemal'i Okumak" adlı yazısında "Dil ve Yazı" başlığı altında Yaşar Kemal'i örneklendirir:

Öncelikle her dilin kendine özgü ayırıcı özellikleri vardır; bu özellikler her dili diğer dillere de bağlar. Örneğin Yaşar Kemal için Türkçeyle Rusçanın durumu böyledir: Bu iki dilde çok sayıda metinlerarası bağıntı olanaklarıyla bilgi yitimi olmadan çeviri yapılabilir (Gökalp, 1999: 27).

Bu çeviride Fransızca ve Türkçe arasında bu bilgi yitimi zaman zaman gözlemlenmektedir. Gökalp; "Yılanı Öldürseler" in konusu, kurgusu, koroları ve bitmeyen sürekli sorunlarıyla kadim bir trajedinin tüm unsurlarını içinde barındırdığına değinir (Gökalp, 1999: 20). Ayrıca Gökalp, eser hakkında bilgisi olmayan etnoloji öğrencilerinin olay örgüsü analizinde farklı kitap konularının ortaya çıkabileceği sonucuna varmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki örnekte olduğu farklı yorumlara fazlasıyla açık bir metin karşımıza çıkmaktadır:

Örnek 4:

Gece Hasan karmakarış çok düşler gördü. Düşünde babasını gördü. Sazlığa, sazlıkta bataklığa girmiş, saplanmış, bir türlü kurtaramıyordu. Birden babası yılan oluveriyordu gözlerinin önünde, yılan da öyle saplanmış kalıyordu bataklığa. Bataklığın çamurunda debelendikçe saplanıyordu çamura, boynuna kadar giriyordu batağa. Kertenkele, kurbağa batağın içinde yitip gidiyorlar, baykuş olaraktan bir böğürtlenin içinden çıkıyorlardı. Tüyleri çamura bulanmış, yolunmuş, ıslak... (Kemal, 2020: 59).

Cette nuit-là, Hassan fit des rêves agités. Il rêva de son père. Halil était pris dans le marécage, il n'arrivait pas à en sortir, et brusquement, il se métamorphosait en serpent, un serpent qu disparaissait à moitié dans la vase, lui aussi. Plus Halil se débattait, plus il s'enfonçait dans le marais, il y plongeait jusqu'au cou, et sans cesse il changeait d'aspect, il devenait lézard, crapaud, il disparaissait dans le marécage, il surgissait des buissons de ronces sous la forme d'un hibou aux yeux immenses, aux yeux immenses, aux ailes trempées, souillées de boue (Kemal, 1982: 86).

Hasan karakterinin yaşamış olduğu psikolojik bunalım betimlemeler ve kelime oyunları ile yansımaktadır. Kültüründeki töreler gereği annesini öldürmesi gerekli kılınan bir durum yılan imgesi ile ilişkilendirilir. Yılan kötülüğü ve kargaşayı temsil ederken bir taraftan Hasan karakterinin ruhsal bunalımını ve vicdanını yansıtmaktadır. Kaynak metinde yer alan "karmakarış çok düşler" ifadesi huzursuz düşler anlamına gelen "des rêves agités" ifadesi ile aktarımı sağlanmaktadır. Yaşar Kemal cümle kuruluşunda kullandığı yerel dil ve kelimeler sayesinde metne can vermektedir ve hareket kazandırmaktadır. "Karmakarışık" yerine kullandığı "karmakarış" ifadesi ve ardından kullandığı "çok" sıfatında sözlü dille bir uyum yakalamıştır. Alıcı kültüre aktarım sırasında bu sözlü ve ters yapıyı dil farklılıklarından ötürü aktarmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Diğer bir ifade

“sazlıkta, sazlığa” ise “sazlığa girmiş” ve “sazlıkta bataklığa girmiş” şeklindeki aktarımlarda buna örnek teşkil etmektedir. Kelimelerin aldığı eklerde birkaç değişiklik olduğu için düzenleme ve aktarım sırasında “bataklığa girdi” şeklinde aktarılmıştır. Bu doğrultuda çok boyutlu anlam yapısı ortaya konmaktadır. Çevirmenin eser boyunca tutarlılığı sağlamaktaki amacı iki metin arasında bir tuhafılık veya dengesizliğe neden olmaktadır. Metinlerdeki çok anlamlılık alıcı metninde çeviri kayıplarına ya da asimile edilmiş çevirilere yol açma tehlikesindedir.

Yeniden kurma/İade

Hermeneutik hareketin son aşamasında, meydana gelecek bu tehlikeleri göz önünde bulundurulur. Son aşama dengenin sağlanması için gereklidir ve etik bir sorundur. Çevirmen dengeyi ve eşitliği sağlamak için “sadakət” kavramına odaklanır. Çevirmen için sadakat bu dengenin sağlanması ile mümkündür. Eksiklikler ve dengesizlikler onarılarak alınan ve çalınan şeyler iade edilir. Çeviri ile önceki aşamalarda zarar verilen metin, tekrardan çeviri ile canlanarak aslına göre daha fazla saygınlık kazanacaktır. Fransızca çevirisini örnek veren Faruk Yücel, yazarın bile kendi “Faust”unu Fransızca çevirisinden okumayı tercih etmesini çevirmenin bunu başardığı oranda kaynak metni aştığını ve ondan daha üstün bir yapıt oluşturabileceğini ele alır (Yücel, 2009: 72). Bu durumda eşitlik ve denge gerekli bir unsur olarak görülür. Entropinin olumsuzlaması çeviride şu şekilde gözlemlenir: düzen, dönen döngünün her iki ucunda yani kaynaktan ve alıcıda korunur (Steiner, 1998: 411). J. Munday’a göre Steiner’in; akışkan, ahlaklı ve dengeli bir yorumbilgisel güvenin, çevirinin birbirinden ayrıştırılmış; sözcüğü sözcüğüne, özgür ve sadık çeviri konularının üstesinden geleceğine inancı tamdır (Munday, 2016:252).

Yaşar Kemal’in romanlarında; sözlü dil yazı diline dönüştürülür, yerel deyimler kullanılır, kültüre özgü önemli isimlerden ve yine kültüre özgü yemek alışkanlıklardan sıkça bahsedilir. Andaç kaynak dilde ve erek dilde dengeyi korumak adına çoğu zaman dipnotlar kullanır. Zaman zamanda alıcı kültürdeki karşılıkları ile bu dengeyi yakalamaya çalışır. Çevirmenin hatayı telafi etme yollarından bir diğeri de anlatım ve açıklama yoluyla gerçekleşir. Alıcı kültürde daha net anlaşılacak ve yorumu ulaştırmak için dolayısıyla anlatım yolu ilk tercihtir. Bu duruma örnek olarak kitabın orijinalinin 102 sayfadaki oluşuyorken Andaç’ın yaptığı çevirinin 151 sayfadaki oluşması gösterilebilir. Bu sayfa farkı dahi çevirmenin anlatım yolunu tercih sırasına koyduğunun örneğidir.

Örnek 5:

Ağıtlarla, türkülerle babasını gömdüler. Büyükanası yataklara düştü. Yataklara düşmeden önce üç oğlunu çağırdı:

“Oğlumun kanlısı Abbas kâfiri değil, oğlumun kanlısı Esmedir,” dedi. “Varın temizleyin kanınızı. Belki ben bundan sonra bir daha kalkmam, oğlum Halil’in kanını yerde koyarsanız bu dünyada da öteki dünyada da ak sütüm size haram olsun. Oğlumun kanlısı Esmedir.” (Kemal 2020: 16).

Ils enterrèrent le père au milieu des lamentations, des chants funèbres. La grand-mère tomba malade. Elle fit venir ses trois fils à son chevet:

- L’assassin de Halil, ce n’est pas ce mécréant d’Abbas, leur dit-elle. C’est Esmé! Allez venger le sang de votre frère! Je ne pourrai peut-être jamais plus quitter ce lit, mais si vous ne faites pas payer à la coupable le tribut du sang de mon fils, puisse le lait dont je

vous ai nourris vous étouffer en ce monde et en l'autre! C'est Esmé qui a assassiné Halil!
(Kemal 1982: 23).

Bu örnekte Hasan'ın babasının ölümünün ortaya çıkardığı trajik bir durumdan bahsedilmektedir. Zaman zaman alıcı metin kaynak metnin gerisinde kalarak alıcı metinde ifadeler oluşturulamamıştır. Yazar yeri geldiğinde kelime oyunlarını kullanarak yeri geldiğinde de eksilteli cümleler kurarak metne bir enerji vermektedir. Çevirmen aktarım sırasında daha önceki örneklerde de görüldüğü üzere ortaya çıkan dengesizliği düzeltme niyetindedir. Bu anlatımda Çukurova bölgesinde kullanılan sözlü dil ve dilsel yapılar (deyimler, atasözleri, şive vb.) bulunmaktadır. İnanış itibarı ile öldürülen bir kişinin öcü alınmadı müddetçe kişi rahat bir ahiret hayatına sahip olamamaktadır. Çevirmen oluşabilecek dengesizliği önlemek için aktaracağı kültürdeki karşılıklarını bulmaya gider. Türk kültüründe "kanlı" diye ifade edilen şey "katil" kavramıdır. Bu ifade ise "L'assassin" olarak karşılığı sağlanır. Kanlısı, kanını temizlemek ve kanını yerde koymamak ifadelerinin her biri farklı bir şey ifade etmektedir. Bu örnekte metni dengeleme ve zenginleştirme gerçekleştirilir. Cümlelerin ve konunun bağlamına uygun kavramlar tercih edilir. "Kanını temizlemek" alıcı kültürde "kanının intikamını almak" olarak aktarımı sağlanır. "Payer à la coupable le tribut du sang" ifadesi ile kanını yerde koymamak anlamı verilmeye çalışır. Bu aktarımda ise anlam olarak bir savaşa katılmak kavramını çağrıştırdığı için çeviri kaybı gözlemlenmektedir.

Türk kültüründe ölünün ardından söylenen ağıtlar ve türküler bir tür gelenektir. Alıcı kültürde bulunmaya bir geleneği anlayabilmesi ve yoruma erişebilmesi adına çevirmen bu konuda bir şeyler yapma girişimindedir. Örneğin "yakınma" anlamında "lamentation" ifadesi ile karşılık bulurken; "türkü" ifadesi ise bir hüznün ve kayıp anlamlarını barındıran çevirmenin kendi yorumlaması ile "cenaze şarkıları, cenazeye yönelik söylenen şarkılar" anlamına gelen "des chants funèbres" ifadesi ile denge korunmaktadır.

Bu örneklerden anlaşıldığı üzere çevirmen hem kaynak hem de erek dilde gerektiği yerde kendi inisiyatifini ile dengeyi sağlamakla görevlidir. Bunun nedeni iki metin ve iki dil arasındaki dengeyi onarmaktır. Steiner çeviride bir kelimenin anlamının alıcı metinde yeterli karşılığı bulunduğuna emin olana kadar çevirinin yeniden düzenlenmesini ve değerlendirilmesini önerir. Bu son aşamanın yansıttığı bir durumdur. Verilen her örnekte çevirmen ve çeviri süreci ele alınmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Yaşar Kemal'in "Yılanı Öldürseler" eseri ve onun Münevver Andaç tarafından yapılan Fransızca çevirisi incelemeye çalışılmıştır. Çeviri ürünü ile kaynak eser Hermeneutik Döngü/Hareket çerçevesinde incelenmiştir. Kitaptan verilen örnekler ile çeviri kayıplarının olduğu düşünülen alanlarda da çevirmenin en doğru kararı verdiği gözlemlenmiştir. Hermeneutik hareket ile her çeviri ve metin kendi içinde değerlendirmeye alınır. Bu durumda çevirmen kendi birikimi ve bireysel kimliği ile hareket eder. İki dil, iki kültür ve iki metin arasındaki dengeyi korumak ön plana çıkar. Bilindiği üzere çeviri yapmak bir yeniden yazma eylemi olduğundan, ana bağlamları kaynak metni çok iyi taklit ederek diğer dili konuşan kişilere aktarmak esastır.öte yandan Steiner, Babil'den beri mükemmel bir çevirinin olmadığını dillendirirkenböylesi bir durumda doğru ve tek olan çeviri değil en kabul edilir olan anlama ulaşmanın önemine işaret eder. Çevirmen, bir özne olarak yorumlama eyleminde bir aktarıcıdır. Steiner'in Yorumbilimsel yaklaşımı; bir metnin yazılı ya da sözlü başka bir dile iletişim amacıyla çevriliyor olsa da üzerinde durulması gereken şeyin aslında kaynak metinde ne anlama geldiği ve bu anlamın alıcı dile aktarımının başarılı olup olmadığına değinir. Bu çalışma ile

çeviri sürecine ve çevirmene odaklanılarak bu döngü sayesinde eşdeğerlik konularından uzak çevirmenin aldığı kararlara bir dayanak sunulmuştur. Mathieu Guidère'e göre; eski kalıpların ötesine geçme arzusuyla motive edilen dörtlü yorumbilimsel hareket, yenilik ve dinamizm avantajı sunmaktadır (Guidère, 2008: 49-50). Steiner'in bu çalışması doğrultusunda sömürgecilik izlerinin anlaşılması çeviride ideolojik çalışmaların başlamasına neden olmuştur.

Kaynakça

- Demirkan, D. (2020). Yabancı dil Fransızca öğretimi ders kitabı "Le Nouveau Taxi 1" de A 1 düzeyi kültürel öğelerin sunumu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 7, 541-556.
- Gökalp, A. , Dino, G. , Deleage, J-P., Gürsel, N., Rondeau, D., Muhidinet, T., Gündoğar, C., Tuncer, Y., Yulancıoğlu, S., Adam, P., (1998). Yaşar Kemal'i Okumak. (Çev: Öztokat, N.-T. ve Öztokat, E.). İstanbul: Adam Yayınları.
- Gökgözoğlu, E. M. (2019). Çeviribilimde edebi çeviri, hermeneutik ve kültür kavramlarının yapılanması. *Akademik Kaynak*, 5(1011), 33-47.
- Guidère, M. (2008). Introduction à la traductologie. Paris: De Boeck Supérieur.
- Kemal, Y. (2020). Yılanı Öldürseler (35. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi.
- Kemal, Y. (1982). Tu écraseras le serpent (Çev: Münevver Andaç). Paris, Gallimard.
- Kemal, Y. (2017). Yaşar Kemal Kendini Anlatıyor, Alain Bosquet ile Görüşmeler. (8.baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Naci, F. (2008). Yaşar Kemal'in Romancılığı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özlem, D. (2012). Metinlerle Hermeneutik Dersleri I. İstanbul: Notos Kitap.
- Palmer, R.E. (2008). Hermenötik. (Çev. İ.Görener). İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Steiner, G. (1998). Après Babel–Une poétique du dire et de la traduction, trad. Lucienne Lotringer et Pierre-Emmanuel Dauzat, Paris, Albin Michel, 361.
- Toprak, M. (2016). Hermeneutik ve Edebiyat. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Vardar, B. (2001). Dilbilim yazıları. İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Yücel, F. (2009). Çevirinin Büyüsü Ya Da Çevirinin Felsefesi Üzerine. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23).